

Onder controle

Drie jaar eerder, in mei '37, had de ministerraad zonder veel discussie zijn goedkeuring gehecht aan een stuk dat het lange opschrift droeg: 'Aanwijzingen betreffende de houding, aan te nemen door de bestuursorganen van het rijk, de provinciën, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders, alsmede door het daarbij in dienst zijnde personeel en door het personeel in dienst bij spoor- en tramwegen in geval van een vijandelijke inval'¹ – een langademige titel; wij zullen voortaan van 'Aanwijzingen' spreken.

Deze 'Aanwijzingen' nu, bevatten, steeds op basis van het Landoorlog-reglement, tamelijk stringente voorschriften wat de bedoelde bestuursorganen en personen wel of niet zouden moeten doen 'in geval van een vijandelijke inval'. Dat daarbij aan een *Duitse* inval gedacht werd, is althans ten aanzien van één der opstellers, kapitein G. J. Sas, aannemelijk.

Er werd, om te beginnen, in de 'Aanwijzingen' gesteld dat al die bestuursorganen en personen op hun post dienden te blijven. Zulks was 'in het belang der bevolking'; die bevolking moesten zij 'voorlichten betreffende de houding welke deze tegenover de vijand en zijn organen heeft aan te nemen'; werden door de vijand volkenrechtelijk-ongoorloofde handelingen bedreven, dan dienden zij te protesteren. Zij moesten vooral bedenken dat de Nederlandse regering wettige overheid bleef, wel zou van haar soevereiniteit de uitoefening feitelijk in handen van de bezetter zijn. Van vijandelijke daden jegens die bezetter moesten bevolking alsmede overheidspersonen en -dienaren zich onthouden. Eiste de bezetter persoonlijke diensten van de bevolking 'welke strekken ter voorziening in de behoeften van het bezettingsleger', dan mocht die eis ingewilligd worden; andere werkzaamheden te zijnen behoeve zouden daarentegen ongeoorloofd zijn, ja een daad van verraad jegens het eigen land, 'dus moreel verwerpelijk en bovendien strafbaar'; die werkzaamheden moesten geweigerd worden, 'wàt daarvan ook de gevolgen mogen zijn.' Wie bijvoorbeeld geprest werd om als gids voor de binnenvallende troepen op te treden, moest 'de dood of de kwelling verkiezen boven het verlenen van hulp aan de vijand.'

¹ Tekst: a.v., dl. VII a, p. 38-45.